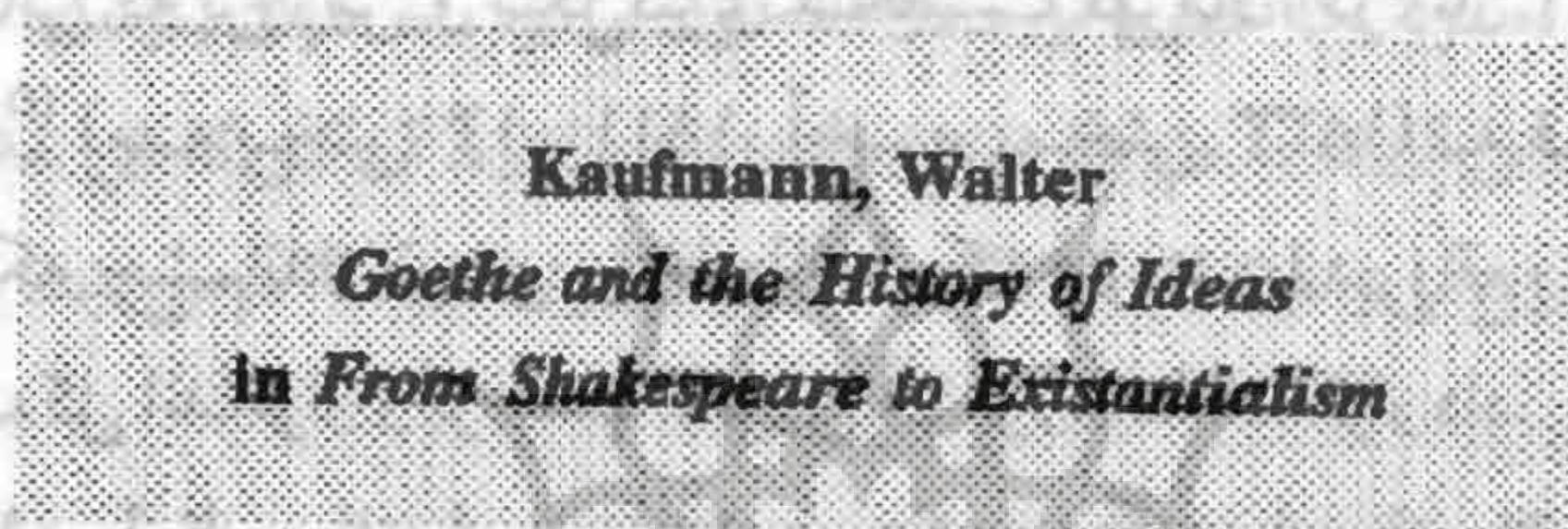

گوته و تاریخ اندیشه‌ها

والتر کافمن
مصطفی اسلامیه

۱

دانشجویان رشته تاریخ اندیشه‌ها اغلب در پی یافتن خطاهای ارتباطی بین اندیشه‌ها هستند. این رویکرد خیلی تنگ‌بینانه است و اجازه نهم درست برخی از تأثیرگذارترین آدم‌ها را نمی‌دهد. بخش قابل توجهی از تاریخ، و نیز تاریخ اندیشه‌ها، مرکب از تلاش‌های خستگی ناپذیرآیندگان است تا درباره برخی از (به قول گوته) افراد وصف ناپذیر به درستی داوری شود. سقراط و مسیح، ناپلئون و لینکلن مواردی از این دست هستند. گوته هم چنین است.

با توجه به توانایی‌های عقلی و دامنه دلبرستگی‌های گوته، ارتباط دادن چندباره اندیشه‌های او به آنچه پیش و پس از او رخ داده، قابل درک است. از میان ۱۴۳ جلد آثار، خاطرات و نامه‌ها (*Sophienaugabe*) و ۵ جلد از مجموعه مکالمات او (چاپ بیدرمان)^(۱) گردآوردن گزیده‌ای درباره تقریباً هر موضوع کار چندان دشواری نیست. علاوه بر این، مقدار زیادی مطلب درباره مضامین مهم‌ترین اشعار، نمایشنامه‌ها و رمان‌های او نوشته شده است اما در اینجا کانون توجه ما بر تأثیر تاریخی زندگی و شخصیت این شاعر خواهد بود.

۲

گوته به عنوان یک «انسان جامع» مقایسه‌ای با انسان‌های رنسانس، به ویژه لشوناردو را می‌طلبد. او در وایمار، به عنوان عضوی از حکومت، وظایف رسمی خود را جدی گرفت و اوقات بسیاری را بر سر آنها گذاشت؛ اما دلبرستگی بسیار بیشتری به هنرها و چندین رشته از علوم طبیعی داشت؛ به یک کشف تشریحی نائل

شد، و فرضیه‌گیاهی قابل اعتمادی را ارائه داد، و نظریه پیچیده رنگ‌ها را تدوین کرد؛ از ۱۷۹۱ تا ۱۸۱۷ مدیریت تئاتر وايمار را برعهده داشت؛ و حدود سی-چهل سال پیش از مرگش همه‌جا، به عنوان بزرگترین شاعر آلمان شناخته شد. و هنوز هم همین مقام را دارد.

گوته هرگز خود را فیلسوف نمی‌دانست، اما بعضی از آثار کانت را در همان آغاز انتشار خواند، و شخصاً با فیشته، شلینگ، هگل، و شوپنهاور آشنا بود. وی اسپینوزا را می‌ستود و نیز تحت تأثیر لایبنتیز و شافتسبری بود. هیچ وقت به تدوین منظم دیدگاه خویش نپرداخت، و در مثل‌ها و ناملات گفت: «ما با پرداختن به علوم طبیعی، معتقد به وحدت وجود هستیم؛ با سروden شعر، چند خدایی، و اخلاقاً یکتاپرست».

نکته با اهمیت درباره گوته تحول اوست - نه از میان مایگی به والابی بلکه از کمال یک سبک به کمال سبک دیگر. گوتس^(۲) (۱۷۷۳) و ورت^(۳) (۱۷۷۴) نماینده و اوج بی‌درنگ نهضت غوغاد‌تلash^(۴) بودند. دو نمایشنامه بزرگ گوته، ایفی‌ذنی (۱۷۸۷) و تاسو (۱۷۹۰)، کلاسیک گرایی آلمان را به کمال رساندند. سپس، پیش از پایان قرن، فاوت یک بخش و کارآموزی دیلهلم مایستر به رمانیک گرایی شتابی اوج گیرانه داد، و مایستر تقریباً نوع ادبی تازه‌ای به وجود آورد؛ رمانی که پرورش و شکل‌گیری شخصیت قهرمان، در رمان آموزشی،^(۵) را به هم مرتبط ساخت. و شعر واقعیت^(۶) (سه بخش ۱۴-۱۲-۱۱، آخرین بخش ۱۸۳۳) نه فقط یک خود زندگینامه شگفت‌انگیز اصیل بود بلکه چشم‌انداز فریبی برای مطالعه یک هنرمند یا در واقع، انسان به‌طور کلی گشود؛ زندگی و اثر را باید در یک کل انداموار و بر حسب تکوین آن مورد مطالعه قرار داد.

تحول گوته در اشعارش بازتاب یافته است. شاید هیچ کس دیگری این قدر اشعار عالی نسروده باشد؛ و مسلماً هیچ کس دیگری چنین استنادی از تحول حساسیتی شاعرانه در دورانی تقریباً شصت ساله بر جای نگذاشته است. اشعار غنایی، نافرمانی شکوهمند پر و متنوس، سرودهای مذهبی، مریم‌های رومی (۱۷۹۵) اثر گزندۀ طیفه‌های ویزی (۱۷۹۶)، ترانه‌های شگفت‌انگیز ۱۷۹۸، غزل‌های ۱۸۱۵، و در هفتاد سالگی، اثر دوران‌ساز دیوان غربی - شرقی که در جهان ادبیات چیزی با آن قابل مقایسه نیست. و گوته در همه این دوره‌ها شورانگیز‌ترین شعرهای عاشقانه را سرود، از خوشامد و بدرود در سنین بیست سالگی‌اش تا مریم ماریناد در دهه هفتاد عمر خویش. این اشعار نشان می‌دهد که چرا عاشقانه‌های گوته، طی چندین دهه، بخشی از برنامه آموزشی مدارس متوسطه آلمان بوده است: ناآشنایی با فردریک، لوتوی، لیلی، و بقیه نشان بیسواندی بود.

روشن است که آدم‌هایی با این شیوه پرورش به طور کلی گرایش به اخلاقیاتی خودشناهه دارند، و حداقل برخی از شکل‌های اشراف‌گرایی اخلاقی بر ایشان آشکارا نامعقول می‌نماید. آنچه نیک است قرار نیست یک بار برای همیشه دیده شود؛ اندیشه‌های اخلاقی انسان، با تحول یافتن او، تغییر می‌یابد؛ و خرد، اگر هم قابل حصول باشد، فقط در پیروی به دست می‌آید. مثل‌ها و ناملات گوته و اثر مشهور او، گفتگو با اکرمان^(۷)، از مهم‌ترین کتاب‌های پیرامون خرد هستند، اما تأثیر آنها با تحول خود گوته قابل قیاس نیستند. به جای هرگونه آموزش آشکار، بیشتر خصائیل خود گوته - زندگی و خودشناصی او - موجب شد تا دیگران هرچه بیشتر درباره آثار هنری و دیدگاه‌ها و انسان‌ها، بر حسب فرایند تحول به مطالعه بپردازنند.

تنها اثری از گوته که تأثیری قابل قیاس با زندگی او داشته، فاواست است. از یک سو با توجه به این واقعیت که گوته به مدت شصت سال گاه و بیگاه روی فاواست کار می‌کرد، و از سوی دیگر به دلیل دریافت او از شعر و رابطه‌اش با اندیشه‌ها، فاواست نه فقط یک تمثیل نیست بلکه حتی تجسم‌دهنده یا القاء‌کننده هر گونه فلسفه زندگی هم به حساب نمی‌آید.

مسلمان" فاواست بیش از هر اثر ادبی بزرگ دیگر، به جز کتاب مقدس، سرشار از گفته‌های نفر است، و این نمایشنامه به زبان آلمانی را حتی بیش از آنچه در همت بتوان یافت، با «نقل قول‌های آشنا» پربار ساخته است. اما به رغم همه این‌ها این نمایش قطعاً هدف آموزشی ندارد. الگوی گوته، شکسپیر بود نه دانته. یکی از مثل‌ها و ناملات گوته مربوط به این موضوع است:

تفاوت عظیمی است بین این که آیا شاعر در پی خاص برای عام است یا خاص را عام می‌بیند. از نخستین رواں، تمثیل مایه می‌گیرد، که در آن خاص فقط به منزله یک تصویر مورد ملاحظه قرار می‌گیرد، به عنوان نمونه‌ای از عام. اما دومی، به درستی سرثت شعر است: چیز خاصی را بی آن که به عام فکر یا اشاره کند بیان می‌دارد. آن کس که این خاص را به طریقی زنده دریابد توأمان عام را نیز به دست می‌آورد، می‌تواند که از آن آگاه باشد - یا آن را فقط بعداً در می‌باید.

گوته در یکی از این گفتگوهای خود با اکرمان (۶۴م، ۱۸۲۷) درباره فاواست این ملاحظات را به کار می‌گیرد:

می‌آیند و می‌برند که من چه اندیشه‌ای را در فاواست خود گنجانده‌ام. انگار که خودم ... از آن خبر داشتم!... به راستی خیلی خوب می‌شد، اگر من می‌خواستم چنین زندگی سرشار و پو توعی را ... باخ نازک ... اندیشه‌ای واحد ... به هم پیوند زنم! در مجموع رسم می‌شاعر نبود تا برای تجسم بخشدیدن به چیزی ... متزع ... بکوشم ... من کاری جز این نداشم که چنین بیش‌ها و دریافت‌هایی را چنان هزمندانه کامل کنم و شکل دهم... که دیگران هم به هنگام شنیدن یا خواندن‌شان همان احوال را پیدا کنند. (۷)

نگرش غیرجزمی گوته با اظهار نظری دیگر بیشتر روشن می‌شود. فقط باید به یاد داشته باشیم که در موقع دیگر او غالباً خود را به عنوان یک کافر مورد اشاره قرار می‌دهد:

من و کافر؟ هرچه باشد من اجازه دادم تا گوش اعدام شود و من گذاشتم که اولنی در، قرابت‌های انتخابی، از گرسنگی بعید. آبا این از نظر مردم به قدر کافی مسبحی وار نیست؟ آنها چه می‌خواهند تا مسیحی تو باشد؟ (۸)

گوته می‌کوشید تا زندگی را چنان که می‌بیند و مردم را چنان که هستند تصویر کند. قصد اولیه او مقاعد کردن یا تعلیم دادن نبود، هرچند که برداری و رها بودن او از نفرت طبیعتاً مارا تحت تأثیر قرار می‌دهد.

نگرش گوته ممکن است ما را به یاد کلمات اسپینوزا، که گوته او را می‌ستود، بیندازد: "از کسی نفرت نداشتن، از کسی منزجر نبودن، کسی را ریشخند نکردن، برکسی خشم نگرفتن، و حسرت کسی را

نخوردن.^(۹) در این میان فقط ریشخند کردن بخشی از نبوغ گوته بود - اما ریشخند کردنی خالی از نفرت، خشم، و حسادت. این در گوته جوان همچون روحیه پرنساط او جریان دارد؛ در گوته پیر، اولمپی وار می‌نماید و در عین حال مظہری است از آن انسانیت عمیقی که توداری همیشگی اش آن را از نگاه بیتندگان بی‌توجه پنهان می‌دارد.

۴

در حالی که نمی‌توان آشکارا قهرمانان گوته را چون انسان انگاری‌های تمثیلی در نظر گرفت، فاوست را به نادرست چون تک چهره آرمانی شاعر به حساب می‌آورند. اما قهرمانان مذکور گوته یقیناً آرمانی نیستند؛ آنها خود بروون‌فکنی‌های ناتمام‌اند - تصویرهای بزرگ‌نمایی شدهٔ خصلت‌هایی که، وقتی از کل شخصیت جدا می‌شوند، به صورت عیب در می‌آیند. گوته در فاوست و مفیستوفلس، در تاسو و آنتونیو، در اگمونت و اورانین، خود را به دو نیمه تقسیم می‌کند - با این نتیجه که هر دو قهرمان مذکور انسان‌هایی فروتر از خود شاعر هستند. اما آفرینش این کاریکاتورهای عالی به او امکان می‌دهد تا آزاده‌تر نفس بکشد.

البته این تحلیل شسته و رفتہ‌تراز آن است که در مورد پیچیدگی‌های گستردهٔ آفرینش هنری عادلانه باشد، و فاوست بسیار بیش از پس ماندهٔ پالایش تدریجی گوته است. تأثیرها و تجربه‌های متفاوت چندگانه‌ای به شخصیت فاوست راه یافته است - از جمله شاید، تجربه گوته جوان با فردیک بزرگ، که گوته جوان او را واقعاً می‌ستود. هنگامی که گوته ده سال داشت، پیروزی‌های درخشان اولیهٔ فردیک در جنگ هفت ساله با شکست فاجعه‌آمیز او در کونرسدورف^(۱۰) و اشغال برلین توسط رومیه از خاطره‌ها زوده شده بود. اما فردیک به جنگ ادامه داد، نیروهای کوچک را - از نیروهای بزرگ چیزی باقی نمانده بود - از جاهایی که بیشتر مورد نیاز بودند، جابه جا کرد، و هرگز از پای نشست، هرچند که دیگر بخت معقولی برای پیروزی نمانده بود. فقط مرگ تزارینا و فرمان حیرت‌انگیز جانشین او برای تغییر جهت قوایش موجب نجات فردیک شد. آدم به یاد دو سطر معروف نزدیک به اواخر فاوست می‌افتد: "ما آن کس را که با همهٔ توان خویش می‌کوشد، می‌توانیم نجات دهیم." و در آخرین سالیان عمرش، که صلح برقرار شده بود، پادشاه پیر طرحی را برای خشکانیدن و مستعمره ساختن او در بروخ، پی‌ریخت که می‌نواند الهام بخش آخرین اقدام بزرگ فاوست شده باشد.

بی‌معناست اگرنتیجه گرفته شود که فاوست در واقع تک چهره‌ای از پادشاه است، که ضد گوتیک، روشن‌اندیش بود و در برابر زیبایی‌های زنان مصونیت داشت. علاوه بر این، خود شاعر در متن فاوست فصل فیلمون^(۱۱) و باوکیس^(۱۲) را قصه موستان نایوت^(۱۳) تنبیه می‌کند؛ فردیک، در موقعیتی کاملاً برابر، اجازه می‌دهد تا آسیابانی از آسیای خود محافظت کند، البته نه برای لطفی هوسپازانه که به دلیل شناسایی آشکار حقوق انسان است.

۵

از آنجه تا به حال گفته شد اندیشه مناسبی از تأثیر فاوست به دست نمی‌آید. گوته شخصیتی را آفرید که از سوی هموطنانش به عنوان نمونه آرمانی‌شان پذیرفته شد. ما در فصل آیندهٔ خواهیم دید که قصد وی به هیچ

وجه این نبود. با این همه نتیجه این بود؛ و جای این سئوال است که آیا چنین شاهکاری تالی مم دارد - که ملتی بزرگ چنین نقشی را به شخصیتی تا این اندازه تصوری، که در زمانی چنین متأخر به آن ملت عرضه شده باشد، اختصاص دهد.

تصوری که یک ملت از خود دارد نه فقط بر شیوه برخورده با گذشته بلکه بر رفتار آینده آن نیز اثر می‌گذارد. از این رو یعنی گوته از فاوست نه فقط سرنخ عمداتی برای منتخبات و تاریخ‌نگاری رمانتیک‌ها است بلکه در تاریخ بعدی آلمان نیز عامل مهمی محسوب می‌شود. هنگامی که فاوست را می‌بینیم که گرشن را قربانی خودشناسی خویش می‌کند و در بخش دوم، وقتی مفیستوفلس با نابود کردن فیلمون و باوکیس در تحقیق بلندپردازی‌های نهایی خویش می‌کوشد و چشم برهم می‌گذارد، در شکفت می‌شویم که آیا بی‌اعتنایی او نسبت به انسان و اراده بی‌پایان او برای تسلط بر همه چیز مگر خودش، بخشی از یک بیان پیشگویانه از وحشت‌های آینده نیست.

گوته خطرهای تلاش فاوست واردا می‌دید و به شیوه‌های مختلف می‌کوشید تا خود را از فاوست برکنار نگه دارد. او چنان‌که در فصل بعد خواهیم دید، دو نوع تلاش را تشخیص داد: تلاش بی‌چون و چرا، رمانتیک، و از این رو آن نوع ویرانگری که فاوست ارانه می‌دهد و سرسردگی منضبط کلاسیک وار خودش نسبت به کار. این دو نوع تلاش با تضاد همگلی بین «خیر» و «شر بی‌پایان» همخوانی دارد، و شاید الهام‌بخش آن بوده است. و همگل در برلین به عنوان استاد فلسفه نفوذ خود را به کار می‌برد تا به دانشجویان خود یادآوری کند: «گوته می‌گوید، هر کس طالب چیزی عظیم باشد، باید بتواند خود را محدود مسازد». ^(۱۴)

فلسفه حقوق ^(۱۵) همگل عمیقاً متأثر از نمونه گوته - عمدتاً زندگی او و نه گفته‌هایش - بود. این فلسفه می‌گوید که آزادی را باید در محدودیت‌های نقش مسئولانه در چهارچوب زندگی مدنی یک جامعه جستجو کرد و قلمرو هنر و فلسفه مستلزم طرد زندگی مدنی نیست بلکه فقط تحقق آن را ضروری می‌داند. ایده‌آلیست‌های بریتانیایی، تحت تأثیر دو گانه همگل و گوته، همین آموزه را تعلیم می‌دادند.

بی‌تردید، هنگامی که گوته بر آن شد تا فاوست در پایان از طریق دریا بر زمین غلبه کند، به بیان این اندیشه در فاوست می‌اندیشید. در اینجا برای ارائه ملموس محدودیت تلاشی که سابقاً بی‌چون و چرا بود امکان بیشتری وجود داشت. اما شرح جزئیات بیشتر نشان می‌دهد که گوته توجه خاصی به این پنداشت ابراز نکرد. گرایش کلی او غیرآموزشی بود. فاوست در پایان هنوز از اینجا و این زمان بیزار است. نسبت به همسایگانش سنگدل است، و در عین حال که برده به خدمت می‌گیرد، دریاره آزادی در آینده خیال می‌پرورد؛ او در آخرین صحنه‌اش نه فقط نایینا که کاملاً بی‌خبر از محیط و موقعیت خویش است. تلاش‌هایش حاصلی نمی‌دهد، و همچنان که او فکر می‌کند جوی‌های زمکشی شده در حال کنده شدن هستند، در واقع گور خود اوست که کنده می‌شود.

۶

اگر همگل عمیقاً تحت تأثیر خود گوته بود، شوپنهاور در فاوست مظهر طبیعت بشر - در راقد، کل عالم - را می‌دید. تصور ماوراء طبیعی او از واقعیت غایی به منزله کوشش مداوم و اراده کور را می‌توان نوعی فرافکنی کیهانی از امید بی‌انتها فاوست به شمار آورد.

از سوی دیگر، نیچه سرمشق خود را نه، چنان که سوه تعبیر رایج از فلسفه اش ممکن است بینمایاند، از فاوست، که از گوتة پیر می‌گیرد. او با فاصله گرفتن از ارزیابی‌های مرسوم، فاوست را تحریر می‌کند، و چنان که هیچ مفسر دیگر پیش از او نکرده است، بر بزرگی فوق العاده گوتة پیری تأکید می‌گذارد که هرگز مورد پسند همگان نبود. او گفتگو با اکرمان را «بهترین کتاب آلمانی»^{۱۶} می‌داند. از نظر نیچه، بزرگترین قدرت، خلاقیت و تسلط بر خویش گوتة پیر بود. یکی از پنداشت‌های کمتر قابل قبول نیچه، آموزه تکرار ابدی و قایع مشابه در فوائل عظیم، تا حدی به قصد ارائه برابر نهادی افراط کارانه در برابر انکار زمان حال فاوست بود. در حالی که فاوست خواستار آن است که اگر به لحظه بگوید، «بمان» گرفتار لعنت شود، نیچه در فصل ماقبل آخر چنین گفت زردشت، می‌گوید: «اگر چیزی را دوبار خواستی، اگر گفتی... بمان، لحظه... پس توهمند را بازپس می‌خواهی. همه را تازه به تازه، همه را تا جا و دانه... چون همه آنچه لذت می‌خواهد - جاودانگی است» (تضاد بین فاوست و گوتة در فصل بعد به تفصیل مورد بررسی قرار خواهد گرفت).

در حالی که هگل در گوتة مظہری از این را یافته بود که دولت شالوده و چهارچوبی درست برای گسترش هنر و فرهنگ است، نیچه ادعای کاملاً متضاد خود را چنین ارائه می‌دهد که دولت و فرهنگ فقط به هزینه یکدیگر رشد می‌کنند، همچنین از طریق نقل گوتة. گوتة هنگامی شکوفا شده بود که آلمان چند پاره شده و فاقد دولت بود، در حالی که فرانسه قدرت بزرگ اروپا بود، و پس از ۱۸۷۱، فرانسه شکست خورده تبدیل به یک مرکز فرهنگی بزرگ شد. معتقد آلپی، دادگاه و ایمار را چندان جدی نگرفت که استاد برلن گرفته بود. نیچه به مخالفت سیاسی گوتة با جنگ‌های به اصطلاح آزادی‌خواهانه علیه ناپلئون نیز اشاره کرده است.

فیشته، شلینگ، شوپنهاور، و نیچه هیچ‌کدام نتوانستند چیزی را به گوتة بگویند که هگل در ۲۴ آوریل ۱۸۲۵ به آن نوشت: «وقتی من مسیر تحول معنوی خویش را مورد ملاحظه قرار می‌دهم، در هر نقطه اش شمارا در پیوند با آن می‌بینم و می‌خواهم خود را یکی از پسران شما بدانم؛ طبیعت درون من... مسیر خود را با خلاقیت‌های شما به منزله آتش رهنما... تعیین کرده است». حقیقت کامل این بیان، تا آنجاکه به هگل مربوط می‌شود، در فصل هشتم آشکار خواهد شد. نکته این نیست که گوتة برای فلاسفه اقوال سودمند فراهم آورد. فلسفه قرن نوزدهم آلمان تا حد زیادی در کوشش‌هایی خلاصه می‌شود که در جهت همسانی با پدیده گوتة به عمل آمد.

اخلاقیات افلاطون، ارسسطو، کلیمان و کرونی‌ها، رواییان و اپیکوریان عمدتاً «الهام یافته از شخصیت، زندگی، و مرگ سقراط بود. تصویر کنایی و مغور انسان خردمندی که در دانایی و تأمل مداوم آن شادمانی پایداری را پیدا کرد که ثروتمندان نمی‌توانند بخوبی و شخصیت او دارای چنان قدرتی است که یک مستبد، قادر تسلط بر خویش، در مقایسه با او چون برده می‌نماید - این تجسم شگفت‌انگیز بزرگواری انسانی، همه متفکران متاخر عهد باستان را تحت تأثیر قرار داد، تبدیل به آرمان اخلاقی شان شد و به تصور نوینی از انسان انجامید. شمایل شکنی بی‌باکانه سقراط و تصمیم قاطع او برای برتر دانستن مرگ بر آزادنه سخن نگفت، تأثیری همسان بر ذهنیت مدرن داشت. شخصیت و تحمل او بیش از هر نظام تفکری بر تاریخ فلسفه اثر گذاشته است.

گوتة یکی از معدود انسان‌هایی است که شخصیتش تأثیری همسان با سقراط داشته است. شخصیت او تبدیل به هنجاری برای دیگران شد؛ همین طور شخصیت‌هایی که او آفرید؛ و برداری او به عنوان یک انسان و یک شاعر، نمونه والایی از یک گرایش اخلاقی عرضه کرد که در جایگاهی فراتر از نقرت قرار دارد.

1- Biedermann

۲- گوتس فون برلینینگن (Goetz von Berlichingen) نمایشنامه گوته درباره جنگ دهقانان.

3- Sturm und Drang

4- Bildungsroman

5- Dichtung und Wahrheit

6- Conversations with Eckermann

7- Cf. also July 5, 1827; Jan. 3, 1830; and Feb. 13, 1831.

8- Goethes Gespräche, ed Biedermann, II,62.

9- Ethics, end of part II.

10- Kunersdorf

11- Philemon

12- Baucis

13- Naboth

14- Philosophy of Right, addition to & 13.

15- Philosophy of Right

16- Der Wanderer und sein Schatten, & 109.

گوته که در این سال‌ها پس از شکاه علوم انسانی و مطالعات فردیکی در آلمان نوشته بود، در اینجا به این اتفاق اشاره نموده است. این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در مخصوصی که چنانچه در آن سال در برلین برگزار شد، اتفاق افتاد. این اتفاق در آن سال جامع علوم انسانی امیرکاروانی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد. این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد.

میتوان گفت این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد. این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد.

آنچه در این اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد. این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد.

آنچه در این اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد. این اتفاق در سال ۱۸۳۰ میلادی در برلین برگزار شد و آنچه در آن اتفاق افتاد، اینکه گوته که در آن سال در برلین برگزار شد، این اتفاق مسخره با جاینمای خواهد شد.